

گز و برخوار در گذرگاه تاریخ

نوشته

محمد علی یزدانی گزی

سرشناسه:	یزدانی، محمدعلی، ۱۳۲۷-
عنوان و پدیدآور:	گز و برخوار در گذرگاه تاریخ/ نوشته محمدعلی یزدانی گزی.
مشخصات نشر:	اصفهان: هشت بهشت، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری:	۳۳۶ ص: مصور.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۶۵۰۰-۳۲-۷
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
موضوع:	گز(شهر)
رده بندی کنگره:	DSR ۲۱۱۷ ی ۴ ۱۳۸۸
رده بندی دیویی:	۹۵۵/۹۳۲۵
شماره کتابشناسی ملی:	۱۷۸۳۱۰۹



تألیف

گز و برخوار در گذرگاه تاریخ

نویسنده: محمدعلی یزدانی گزی

ناشر: انتشارات هشت بهشت

مدیر تولید: محمد ثابت قدم

صفحه آرا: آصفه قاصدی پور

لیتوگرافی: پارسا | چاپ: دانا | صحافی: دی

تعداد: ۲۰۰۰ نسخه | قیمت: ۸۰۰۰ تومان | چاپ اول: ۱۳۹۰

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۵۰۰-۳۲-۷

دفتر مرکزی: اصفهان - خاستانداری - ساختمان شهاب

تلفن: ۰۹۱۳۳۲۹۳۱۱۹-۲۲۳۷۰۱۴

دیباچه:

تقدیم به روان پاک پدرم که بیشتر عمر خود را صرف خدمات فرهنگی و اجتماعی گز و سایر نواحی برخوردار نمود و در این راه خدمات دلسوزانه‌ای را انجام داد و نیز به روان برادرم (رمضانعلی) که در نوع دوستی، ویژگی‌های خاص داشت و علاقه زیادی به فرهنگ ایرانی و موطن خود نشان می‌داد، همچنین به روان مادرم که زبان گزی را از او فرا گرفتم و بخش زیادی از اصطلاحات و کنایات گزی را از او شنیدم. پدر و برادرم در تشویق و ترغیب بنده به نگارش تاریخ گز سهم مهمی داشتند. پدرم بارها می‌گفت: «سعی کن مستندات تاریخی گز را از درون تاریخ کلی ایران بیرون آوری و آنها را آشکار کنی تا موقعیت واقعی آن برای همگان روشن گردد».

نیز تقدیم به همشهریانی که در این زمینه بنده را مورد لطف قرار داده و در موقعیت‌های مختلف زمینه ساز انگیزه چنین کاری را برای من فراهم کردند. از فرزندان و همسر من که در این مدت بنده را تحمل کردند و بار خستگی‌های ناشی از آن را کشیدند، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

لازم است از همکار فرهنگی جناب آقای حسن حق‌شناس جزی که در تایپ و ویراستاری این نوشته زحمات زیادی را متقبل شدند و حدود یک سال در این زمینه با بنده همکاری و مساعدت صمیمانه نمودند و نیز از آقای مهدی احمدی در ویراستاری نهایی، آقای سعید عرب‌بیگی و همسر ایشان در تایپ و ویراستاری و تشکر نمایم.

از جناب آقای استاد ادیب برومند و جناب آقای دکتر علی خانزاده‌گزی استاد دانشگاه تهران و جناب آقای عبدالحسین جعفری خبرنگار سابق روزنامه اطلاعات در اصفهان (پیشکسوت خبرنگاران استان اصفهان) که از ترغیب و تشویق این جانب دریغ ننمودند، سپاس فراوان دارم.

در پایان کتب دیگری که در این زمینه در حال اتمام و آماده چاپ است را خدمت علاقه مندان معرفی می نمایم تا انشالله بخشی از وظیفه خود را نسبت به شناساندن این شهر و زبانش به ثمر رسانده باشم:

- ۱- جمع آوری ضرب المثل ها و کنایات در زبان گزی
- ۲- تدوین و تهیه دستور زبان گزی همراه با تطبیق ساختار دستوری آن با زبان ایرانی باستان و تطبیق واژه های زبان گزی با زبان های کهن ایرانی
- ۳- تهیه و تدوین حدود ۱۰۰۰۰ واژه از زبان گزی (ایرانی مرکزی- پهلوی). «یادآور می شوم این مجموعه در کنار محاسن خود، خالی از عیب و نقص نخواهد بود».

محمدعلی یزدانی گزی

۱۳۸۶

فهرست

صفحه

عنوان

فصل ۱

۱۷	۱-۱- مقدمه
۲۱	۲-۱- هدف از یادآوری تاریخ
۲۲	۳-۱- چگونگی متون برخی تواریخ
۲۴	۴-۱- چگونگی نگارش تاریخ
۲۵	۵-۱- منابع تاریخ
۲۶	۶-۱- چگونگی پژوهش های تاریخی ایران
۲۸	۷-۱- نقصان منابع تاریخی ایران و بالطبع نواحی و مناطق مختلف آن
۲۹	۸-۱- اشکالاتی که در بازشناسی تاریخ گذشته وجود دارد
۳۱	۹-۱- فایده مطالعه تاریخ گذشته
۳۳	۱۰-۱- برخی مستندات مفشوش و تحریفات در تاریخ

فصل ۲

۴۷	۱-۲- برخی تحریفات در تاریخ گز و برخوار
۵۰	۲-۲- ناحیه پری تکان
۵۲	۳-۲- قلعه الجص، قلعه الجز، دژ گز کجا بوده است؟

فصل ۳

۵۹	۱-۳- بخش برخوار
۵۹	۲-۳- منشأ تمدن های کهن

۶۰	۳-۳- وضعیت اقلیمی و اجتماعی
۶۰	۴-۳- چمن و نیزاری در برخوار
۶۱	۵-۳- درخت خُش سایه در ناحیه اصفهان
۶۲	۶-۳- پرندۀ سار
۶۳	۷-۳- تاریخ و نام برخوار (Burkhuwar- بُرخو وار)
۶۷	۸-۳- هم خوانی معنای برخوار و اسپادنا (ناحیه اصفهان)
۷۰	۹-۳- نام دیگری که برای برخوار، در تاریخ آمده است
۷۰	۱۰-۳- آریایی‌ها در نواحی اصفهان
۷۱	۱۱-۳- سخنی دربارۀ نظامی بودن ناحیه اصفهان
۷۳	۱۲-۳- نقش مردمان نواحی اصفهان در فرهنگ ایرانی
۷۴	۱۳-۳- شهرک‌ها و روستاهای کهن برخوار
۷۴	۱۴-۳- برخوار در شتون تاریخی
۷۵	۱۵-۳- قدیمی‌ترین قبایع ناحیه اصفهان
۷۶	۱۶-۳- چگونگی تعیین قدمت قبوات و مزارع
۷۹	۱۷-۳- مبارزه برخواری‌ها و گزی‌ها با بیگانگان
۸۱	۱۸-۳- نقش کلیدی مردم ناحیه اصفهان در شرایط تاریخی
۸۱	۱۹-۳- موطن کاوه آهنگر کجاست؟
۸۲	۲۰-۳- گفتاری درباره اسکندر مقدونی
۸۴	۲۱-۳- کشاورزی در برخوار
۸۶	۲۲-۳- اثبات اشرافی بودن برخواری‌ها و گزی‌ها در دوره های قبل
۸۷	۲۳-۳- سین برخوار در کتب تاریخی
۸۸	۲۴-۳- شخصیت‌های تاریخی سین و برخوار
۹۵	۲۵-۳- مکان‌های از یاد رفته برخوار
۹۹	۲۶-۳- مترادف بودن نام برخوار و گز در اکثر کتب تاریخی
۱۰۰	۲۷-۳- تحریف تاریخ و اسناد مربوط به برخوار
۱۰۱	۲۸-۳- برخوار در شرایط کنونی

فصل ۴

۱۰۵	۱-۴- پیشگفتار
۱۰۹	۲-۴- هدف از بررسی و پژوهش تاریخ گز
۱۰۹	۳-۴- برخی علل بی‌توجهی به گز در صدر اسلام
۱۱۰	۴-۴- چگونگی تدوین تاریخ گز
۱۱۳	۵-۴- هویت گز
۱۱۴	۶-۴- روستا و شهرک، حافظ فرهنگ و آداب و سنن و زبان

فصل ۵

- ۱-۵- مقدمه ۱۱۹
- ۲-۵- گز در کتیبه‌ها و تواریخ قدیم ۱۱۹
- ۳-۵- گز در متون تاریخی بعد از اسلام ۱۲۱
- ۴-۵- اشعار مربوط به گز در شاهنامه‌ی فردوسی ۱۲۲
- ۵-۵- گز در فرهنگ جغرافیایی ایران ۱۲۶
- ۶-۵- موارد تاریخی مبارزه گزی‌ها با مهاجمان بیگانه ۱۲۷

فصل ۶

- ۱-۶- مقدمه ۱۳۳
- ۲-۶- آثار باستانی و آنچه در گز تاکنون مشاهده شده است ۱۳۴
- ۳-۶- نکته‌ای در رابطه با بقعه شاه نعمت‌الله ۱۳۶
- ۴-۶- قلعه و باروی گز ۱۴۳
- ۵-۶- تونل‌هایی که از مرکز گز به سمت خارج منتهی شده‌اند ۱۴۴
- ۶-۶- آثار دیگری که به صورت اتفاقی در گز مشاهده شده است ۱۴۵
- ۷-۶- قنات کهن گز ۱۴۶
- ۸-۶- ساختار بارو و دژ گز ۱۴۷
- ۹-۶- لزوم انجام تحقیقات و گمانه‌زنی‌های باستان‌شناسی در برخوار و گز ۱۵۶
- ۱۰-۶- بافت سنتی و قدیمی داخل قلعه گز ۱۵۷
- ۱۱-۶- سبک معماری در گز ۱۵۸
- ۱۲-۶- اعتبار و اهمیت گز قبل از اسلام ۱۵۸
- ۱۳-۶- دلایل ناشناخته ماندن گز از دید مستشرقین ۱۵۹
- ۱۴-۶- معانی نام گز ۱۶۲

فصل ۷

- ۱-۷- زبان گزی ۱۶۷
- ۲-۷- زبان گزی و نوع آن ۱۷۳
- ۳-۷- تحقیقاتی که تاکنون در مورد زبان گزی انجام گرفته است ۱۷۳
- ۴-۷- رابطه زبان پهلوی با زبان گزی ۱۷۴
- ۵-۷- ناحیه پهل کجاست؟ ۱۷۷
- ۶-۷- نظرات برخی زبان‌شناسان در رابطه با زبان‌های ایرانی ۱۷۹
- ۷-۶-۱- نظرات مورخین و اندیشمندان صدر اسلام در رابطه با زبان‌ها و مکان‌های آن ۱۸۰
- ۷-۶-۲- نظرات برخی محققین خارجی و ایرانی در رابطه با زبان ایرانی مرکزی ۱۹۰
- ۷-۷- چرا و چگونه زبان اصیل ایرانی در نواحی مرکزی ایران باقی مانده است؟ ۱۹۲
- ۸-۷- ماندگاری زبان به چیست؟ ۱۹۴
- ۹-۷- تفاوت و اختلاف زبان گزی با فارسی دری و فارسی کنونی ۱۹۷

- ۲۰۰-۱۰-۷- آیا زبان گزی ارتباطی با زبان عبری یهودیان دارد؟
- ۲۰۱-۱۱-۷- زبان فارسی و سایر زبان‌های ایرانی
- ۲۰۱-۱۲-۷- زبان مرکزی (گزی) و اشتراک آن با زبان‌های هندوایرانی (آریایی) و هند و اروپایی
- ۲۰۲-۱۳-۷- بی‌توجهی به زبان‌ها و گویش‌های مرکزی
- ۲۰۳-۱۴-۷- پیشنهادی به فرهنگستانی‌های ایران
- ۲۰۴-۱۵-۷- توصیه به شهروندان گزی در حفظ زبان اصیل ایرانی

فصل ۸

- ۲۰۷-۱-۸- مقدمه
- ۲۱-۲-۸- اشاره به نام برخی از شخصیت‌های گز
- ۲۱۱-۳-۸- این مقف بر خاسته از گز
- ۲۱۵-۴-۸- شعوبی گزی در گز
- ۲۱۸-۵-۸- شخصیت‌های دیگر گز بعد از اسلام
- ۲۳۳-۶-۸- گز و جنگ جهانی اول
- ۲۳۸-۹-۸- سوارکاری گزی‌ها در گذشته
- ۲۳۸-۱۰-۸- نام برخی از پهلوانان گزی

فصل ۹

- ۲۴۱-۱-۹- مقدمه
- ۲۴۲-۲-۹- کشاورزی
- ۲۴۴-۳-۹- ابزار و آلات کار کشاورزان، بافندگان و گله‌داری در گز
- ۲۴۶-۴-۹- تهیه نان به روش سنتی در گز
- ۲۴۷-۵-۹- گله‌داری و چوپانی
- ۲۴۸-۶-۹- دشت‌بانی در گز
- ۲۴۹-۷-۹- دامداری و طیور
- ۲۴۹-۸-۹- چگونگی مشاغل و مسائل جنسی آن
- ۲۵۱-۱۰-۹- درودگری و نجاری
- ۲۵۲-۱۱-۹- صنعت سفالگری و آجرپزی در گز
- ۲۵۲-۱۲-۹- نمونه‌ای از یک کار سنتی کهن از فرهنگ ایرانی در گز
- ۲۵۳-۱۳-۹- هواشناسی سنتی در گز

فصل ۱۰

- ۲۵۹-۱-۱۰- برخی از شخصیت‌های دوران معاصر گز
- ۲۷۳-۲-۱۰- جریان روشنفکری در گز
- ۲۷۴-۳-۱۰- شعرای معاصر گزی
- ۲۷۴-۴-۱۰- هنر موسیقی در گز
- ۲۷۵-۵-۱۰- شاهنامه خوانی و شعر خوانی در گز

- ۱۰-۶- ورزش باستانی و زورخانه‌ها-..... ۲۷۵
- ۱۰-۷- پیشینه ثبت اراضی و املاک در گز-..... ۲۷۸
- ۱۰-۸- وضعیت مدارس در گز-..... ۲۷۸
- ۱۰-۹- علت مرگ و میر بیش از حد در دروه قاجاریه-..... ۲۸۳
- ۱۰-۱۰- افول اقتدار گز در دوران های تاریخی-..... ۲۸۳
- ۱۰-۱۱- مکان‌های از یاد رفته‌ی گز-..... ۲۸۵
- ۱۰-۱۲- گورستان قدیم گز و چگونگی احداث گورستان جدید-..... ۲۹۸
- ۱۰-۱۳- مرآوده و ارتباط گزی‌ها با دیگران-..... ۲۹۹
- ۱۰-۱۴- مهاجرت گزی‌ها به مکان‌های دیگر-..... ۲۹۹
- ۱۰-۱۵- اشاره‌ای به چگونگی تأسیس شاهین‌شهر-..... ۳۰۰
- ۱۰-۱۶- نمایندگان مجلس ناحیه برخواست از ابتدا تا کنون-..... ۳۰۰
- ۱۰-۱۷- کدخدایان گز از زمان صفویه-..... ۳۰۱
- ۱۰-۱۸- اعضای خانه انصاف در سال ۱۳۴۲ ه. ش-..... ۳۰۱
- ۱۰-۱۹- چگونگی حمل و نقل عمومی-..... ۳۰۱
- ۱۰-۲۰- تأسیس شهرداری در گز-..... ۳۰۲
- ۱۰-۲۱- پیشینه شوراهای مردمی و محلی در گز-..... ۳۰۳
- ۱۰-۲۲- شورای حل اختلاف در گز-..... ۳۰۳
- ۱۰-۲۳- اولین های گز-..... ۳۰۳
- ۱۰-۲۴- شرح مختصری درباره خاندان برومند گزی-..... ۳۰۴
- ۱۰-۲۵- انجمن حمایت و حفظ میراث فرهنگی در گز-..... ۳۰۵
- ۱۰-۲۶- موسسات خیریه در گز-..... ۳۰۵
- ۱۰-۲۷- امامان جماعت و جمعه در شهر گز-..... ۳۰۷
- ۱۰-۲۸- موزه مردم شناسی برخوار و گز-..... ۳۰۷
- ۱۰-۲۹- شهدای انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی عراق علیه ایران-..... ۳۰۸
- ۱۰-۳۰- موقعیت گز در شرایط فعلی-..... ۳۰۸
- ۱۰-۳۱- برخی از افراد شاخص مشاغل سنتی در گز-..... ۳۰۹
- ۱۰-۳۱-۱- نام برخی از کشاورزان خبره گزی-..... ۳۱۰
- ۱۰-۳۱-۲- نام برخی از کسبه درستکار و با انصاف گز-..... ۳۱۰
- ۱۰-۳۱-۳- برخی از استادان فن مقنی‌گری-..... ۳۱۱
- ۱۰-۳۱-۴- برخی از استادان فن معماری-..... ۳۱۲
- ۱۰-۳۱-۵- نام برخی از استادان فن نجاری-..... ۳۱۲
- ۱۰-۳۱-۶- نام برخی از استادان فن رنگرزی-..... ۳۱۲
- ۱۰-۳۱-۷- نام برخی از استادان حلاجی (به زبان گزی لوکه وزنی)-..... ۳۱۲
- ۱۰-۳۱-۸- نام برخی از چوپانان و گله‌داران-..... ۳۱۳

- ۱۰-۳۱-۹- برخی افراد شاخص کوره یز و سفال گر در دوران اخیر..... ۳۱۴
- ۱۰-۳۱-۱۰- نام برخی از دشتیان‌های گزی..... ۳۱۴
- ۱۰-۳۱-۱۱- مساح‌ها و مساحی در گز..... ۳۱۴
- ۱۰-۳۱-۱۲- نام برخی از استادان هنر سنگ‌تراشی و گچ‌بری..... ۳۱۵
- ۱۰-۳۱-۱۳- نام برخی از هنرمندان تلویزیونی..... ۳۱۵
- ۱۰-۳۱-۱۴- نام برخی از مجرورها، منبت کاران و خطاطان شهر گز..... ۳۱۵
- ۱۰-۳۱-۱۵- بنگاه‌داران خربزه..... ۳۱۵
- ۱۰-۳۲- تصاویری مربوط به شهر گز..... ۳۱۶
- فهرست منابع..... ۳۳۳